

לודוויג ואן בטהובן - פרק ראשון מתוך הסימפוניה ה-5

הצעה למערך שיעור מאת ליבי עזריהו

1. כניסה לכיתה והקשה בדלת (במקצב המוטיב טטט טה). הליכה בכיתה והקשה במקומות שונים את המקצב (על הלוח, על השולחן, על הקיר וכו').
 2. רושמת על הלוח – "מוטיב הגורל". שאלה לילדים: אם הייתם אתם מלחינים שרוצים לכתוב יצירה שמבוססת על "מוטיב הגורל", איזה תכונות מוסיקליות הייתם משלבים כדי שהיצירה תהיה מעניינת? מה הייתם מוסיפים למוטיב? מה הייתם משנים? כותבת על הלוח את התשובות (שינוי בעוצמה, שינוי במהירות, שינוי במלודיה, כלים שונים, סולו מול טוטי, זרימה מול הפסקה וכו').
 3. כעת נשמע מה החליט המלחין בטהובן ליצור ממוטיב הגורל. נאזין למספר שניות מההתחלה. מה דעתכם? במה בחר להשתמש (מאזינים להתחלה, בערך חצי דקה). דיון על הבחירות של בטהובן והשוואה לרעיונות הכיתה.
 4. אם הייתי רוצה לתאר בצורה גראפית את המוטיב, איך הייתי מצוירת אותו? להזמין ילדים להדגים בלוח כאשר הרעיון המרכזי הוא חזרה על 3 צלילים קצרים וצליל אחד נמוך יותר וארוך.
 5. נאזין לכל הפתיחה של הסימפוניה. כדי להקל עלינו לעקוב אחרי המוסיקה נצפה בסרטון שבו כל המוסיקה מתורגמת לקווים ונקודות. וכך המוטיב מתורגם (אפשר להדגים מצוירי הילדים תיאור גראפי דומה למה שיהיה בסרטון). מאזינים לכל התצוגה עם הסרטון הבא (עד דקה 1:30):
<http://www.youtube.com/watch?v=rRgXUFnfKIY>
 6. כמו בכל יצירה מהתקופה הקלאסית אנו זקוקים לשני נושאים בכדי ליצור יצירה סימפונית מעניינת, וכדאי שהנושאים יהיו מנוגדים. לכן, בטהובן משלב נושא שני עדין יותר, זורם ולירי יותר ופחות תקיף. נאזין שוב לפתיחה. ננסה לגלות את הנושא השני. כאשר תשמעו אותו – הרימו אצבע וציירו אותו באוויר. (ניתן בזמן ההאזנה לצייר על הלוח עם טוש בצבע אחר את הנושא השני הגלי).
 7. כעת הכרנו את שני הנושאים ואנחנו מוכנים לשמוע את כל הפרק. לפני שנאזין לכולו אספר לכם מעט על בטהובן (שתי דקות של סיפור ההתחרשות, המזג הכועס שלו וחיי הלא קלים בצל החרשות). כפי שחשתם היטב, הפרק כולו מלא ברגשות סוערים וחזקים. כעת נצפה בסרטון שבו שתי דמויות מנהלות בינן דיאלוג ללא מילים בליווי הסימפוניה ה-5. שימו לב כיצד כל תנועה מחוברת למוסיקה. נדון בסרטון בהמשך.
<http://www.youtube.com/watch?v=EEhF-7suDsM>
- מנהלים דיון על הסרטון – על מה הריב, איך כל תנועה התחברה למוסיקה? האם היו הבדלים בין הנושא הראשון לשני?

8. עבודה יצירתית בעקבות הסרטון – נתחלק לזוגות. נאזין רק לתצוגה של הסימפוניה ה-5 ונשחק בפנטומימה. שני הילדים "רבים" על נושא מסוים ללא מילים כאשר כל תנועה קשורה לצליל. אך – שימו לב! עלינו לראות הבדל בין מוטיב הגורל לבין הנושא השני הרגוע והלירי.

מאזינים מספר פעמים לתצוגה והילדים עובדים על קטע הדרמה בזוגות במרחב.

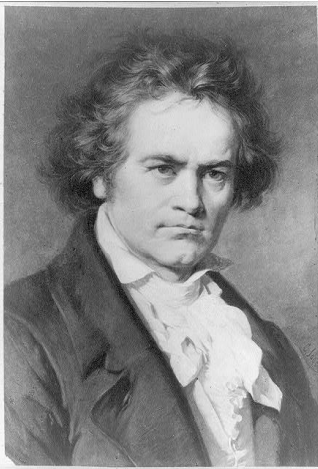
9. בוחרת נציגים שיציגו לכיתה את העבודה במליאה.

10. הצעות להמשך האזנה לכל היצירה:

א. ברגע שיש הבנה של הנושאים הראשון והשני המנוגדים אפשר לעקוב אחריהם לכל אורך היצירה.
הצעה למעקב בציור: כל ילד מקבל דף חלק ו-3 צבעים. בוחרים צבע לנושא הראשון, צבע לנושא השני וצבע לאבוב סולו שמופיע לקראת סוף הפרק. מאזינים לכל היצירה ומציירים מעיין פרטיטורה גראפית על פי צבעי הנושאים השונים. על מנת להקל על התלמידים כדאי לחלק את הדף ל-3 חלקים: תצוגה, פיתוח, מחזר ותוך כדי היצירה לכוון את הילדים באיזה חלק אנו נמצאים.

ב. דף עבודה מצורף כסיכום לכל היצירה.

לודוויג ואן בטהובן 1770-1827

לודוויג ואן בטהובן היה מלחין ופסנתרן גרמני. הוא נחשב לאחד מגדולי המלחינים במוזיקה הקלאסית. שמו וגאונותו עוררו השראה בדורות של מוזיקאים וקהל.

בטהובן נולד בעיר בון, גרמניה, ובשנות ה-20 המוקדמות לחייו עבר לווינה והשתקע שם הוא למד אצל יוזף היידן ובמהרה עשה לעצמו שם כפסנתרן וירטואוז. בשנות העשרים המאוחרות לחייו החל לאבד את שמיעתו, אך עדיין המשיך להפיק יצירות מופת למרות אסונו האישי, אפילו לאחר שחירשותו נעשתה מוחלטת.

החרשות הייתה מהלומה קשה עבורו, אך לאחר מאבק נפשי קשה התגבר על האסון הנורא בהחלטה נחושה להמשיך ליצור, ובשל מחלתו חדל להופיע בפני קהל והפנה את כוחותיו לחיבור לחנים. תקופה זו ידועה ביצירות שלו בעלות סולמות רבים המביעות גבורה ומאבק; אלה כוללות רבות מיצירות המוזיקה הקלאסית המפורסמות ביותר. דווקא בצילו של המום כתב בטהובן את יצירותיו הנפלאות ביותר- מוזיקה שמעולם לא שמע באוזניו, ונראה שמום זה רק הגביר את כוח ההאזנה הפנימי שלו, וייתכן כי דווקא חירשותו והמאבקים הפנימיים בהם היה נתון סיפקו לו השראה ליצירותיו הגדולות ביותר. באופן יוצא דופן בין בני זמנו, הוא עבד כמלחין העובד באופן עצמאי, אירגן קונצרטים ונתמך בידי כמה פטרונים בעלי הון שהחשיבו את כשרונו כיוצא מן הכלל.

בטהובן – סימפוניה מס' 5, פרק ראשון - דף עבודה

ציירו את הנושא הראשון - "מוטיב הגורל":

ציירו את הנושא השני:

מלאו את הטבלה:

נושא ראשון	נושא שני	
		אופי
		מלודיה (מנגינה)
		עוצמה
		תזמור

אוצר מילים ומושגים מוזיקליים:
מנגינה זורמת, מנגינה קטועה, כלי נשיפה, כלי קשת, רגוע, סוער, עצבני, נעים,
מוטיב ריתמי חוזר, פורטה, פיאנו, לגטו, שינויים בעוצמה, דו-שיח, צלילים קטועים,
מצב רוח טוב, מעט צלילים/הרבה צלילים

כשאני מאזין לפרק זה אני מרגיש
